Зберігання та переробка продукції

УДК 637.236
© 2012

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ КИСЛОВЕРШКОВОГО МАСЛА

О.В. Боднарчук,
кандидат технічних наук
О.В. Король
А.І. Савчук
Інститут продовольчих ресурсів НААН

Досліджено температурні режими дозрівання вершків. Проаналізовано їхній вплив на якість масла, а саме — на формування структури та смако-ароматичних властивостей готового продукту.

Вершкове масло — унікальний харчовий продукт, який має популярність, починаючи з 2000–3000 рр. до н.е. Нині воно є не лише невід'ємним компонентом повсякденного харчування населення всіх країн світу, а й предметом використання в галузях косметики та медицини. На території України та Росії ринок масла представлений переважно солодковершковим видом, однак у більшості країн світу споживачі віддають перевагу саме кисловершковому. Універсальність у сферах застосування кисловершкового масла визначається завдяки його сполучуваності з усіма (без перебільшення) продуктами, харчовій цінності, фізіологічному ефекту від споживання, привабливості зовнішнього вигляду та специфічному притаманному лише кисловершковому маслу смаковому букету, високій засвоюваності, поживності та зручності у використанні [1].

Нині досить важливим є питання визначення та дотримання у процесі виробництва основних критеріїв, які забезпечують створення якісного продукту в маслоробстві без тиску на інтереси виробників. Якість масла зумовлюється такими чинниками: фізико-хімічними та мікробіологічними особливостями сировини (молока, вершків), характером структури масла (реологічними показниками), спектром смако-ароматичних речовин готового продукту. Зміна методу та режиму дозрівання вершків визначає характер фазових змін жиру та структурно-механічних властивостей отриманого масла.

Дослідженню впливу технології виробництва та фізико-хімічних процесів утворення масла присвячено велику кількість основоположних робіт багатьох учених. Наявні дані зорієнтовані на властивості сировини часів СРСР без урахування особливостей змін фізико-хімічного складу молока залежно від географічного положення місцевості, сезону року. Тому технологічні режими виготовлення кисловершкового масла потребують уточнення саме з урахуванням особливостей сировини, отриманої в межах України.

Мета досліджень — визначення оптимальних температурних режимів, які б змогли повною мірою забезпечити потрібний рівень росту мікроорганізмів і відповідно накопичення діацетилу для забезпечення характерного для кисловершкового масла смакового букета; повне завершення кристалізації молочного жиру, що є передумовою створення масла хорошої консистенції відповідно до сезону року.

Методика досліджень. Рівень росту мікроорганізмів внесеної у вершки закваски визначали контролюванням показників титрованої кислотності; ступінь кристалізації молочного жиру — методом дилатометрії; структуру, консистенцію масла, смако-ароматичні характеристики — органолептично.

Експериментальна частина. Температурні режими виробництва масла визначають відповідно до йодних чисел молочного жиру, добір яких здійснюється з метою запобігання вадам

Характеристика зразків молочного жиру

№ зразка	Показник заломлення	Число Рейхерта-Мейссля	Температура плавлення, °С	Йодне число
1	1,4541	28,43	27,4	30,43
2	1,4542	29,07	26,9	30,98

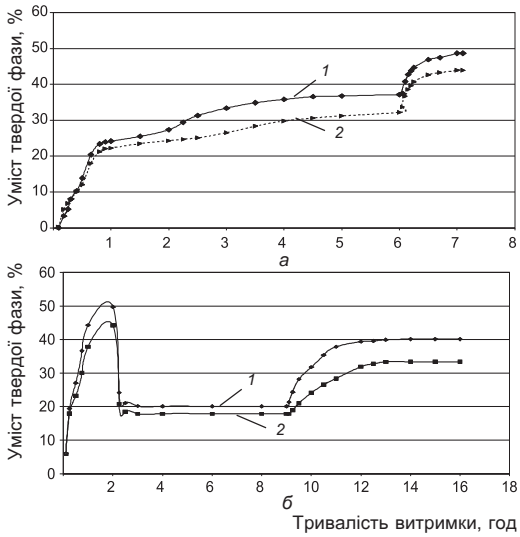

Кристалізація молочного жиру за різних режимів: а — 15°С (6 год) → 7°С (8 год); б — 8°С (2 год) → 21°С (7 год) → 13°С (13 год); 1 — МЖ 1; 2 — МЖ 2

консистенції (надмірна твердість, крихкість, ламкість). Літні режими дозрівання в Україні обирають за значень йодних чисел 34,5–40,1; зимові — 29,1–34,5 [3].

Для одержання кисловершкового масла методом сколочування попередньо сквашених вершків визначено такі температурні режими їх дозрівання відповідно до наявних технологічних інструкцій з виробництва масла: 10°С; 15°С (6 год)→7°С (8–12 год); 8°С (2 год)→21°С (7 год) →13°С (13 год); 20°С (6 год)→7°С (8–12 год).

До складу заквашувального препарату для кисловершкового масла входили штами *Lactococcus lactis* subsp *lactis* та *Lactococcus lactis* subsp *diacetylactis*. Кількість закваски — 3% від маси вершків. Жирність вершків — 35,5%, кислотність — 18°Т, pH — 6,411 од. Значення кислотності перед сколочуванням — 32°Т. Отримані результати титрованої кислотності свідчать, що найшвидше мікроорганізми розвивалися за температурних режимів № 2, 3 та 4. Однак результати дегустації одержаних із цих зразків масла вказують на те, що лише температурні режими № 2 і 3 забезпечили утворення потрібної кількості діацетилу із молочної кислоти, щоб створити характерні для кисловершкового масла смако-ароматичні властивості.

Ступінь кристалізації молочного жиру визначає характер структури вершкового масла, його реологічні показники — міцність структури, намащуваність, термостійкість тощо, а вони, у свою чергу, визначають його якість. Для мінімізації енергетичних затрат під час виробництва вершкового масла частка закристалізованого молочного жиру має становити 40±2% [2]. Для визначення ступеня кристалізації молочного жиру досліджували чистий зимовий молочний жир, попередньо виділений із вершків (таблиця).

За кристалізацією молочного жиру спостерігали при температурних режимах № 2 і 3, за яких було отримано кисловершкове масло з найчіткіше вираженими смако-ароматичними властивостями (рисунок).

Кристалізація молочного жиру за цього температурного режиму (рис., *а*) відбувалася рівномірно, без виділення окремих зон упродовж тривання установлених температур. Найвищий уміст кристалічної фази наприкінці дозрівання отримано за застосування температурного режиму 15°С (6 год)→7°С (8 год) — 51,6–54,36%.

Кисловершкове масло, отримане за цього режиму, характеризувалося твердішою та крихкішою консистенцією порівняно з маслом, для виробництва якого застосовували температурний режим 8°С (2 год)→21°С (7 год)→13°С (13 год). Отже, для виробництва зимового кисловершкового масла слід використовувати режим 8°С (2 год)→21°С (7 год)→13 °С (13 год) (рис., *б*).

Висновки

За допомогою досліджень визначено температурні режими дозрівання вершків, які забезпечують створення якісного кисловершкового масла хорошої консистенції та з характерним спектром смако-ароматичних властивостей.

Бібліографія

1. *Вишемирский Ф.А.* Этюды о масле, маслоделии и маслоделах. — М.: АНО «Молочная промышленность», 2008. — 368 с.

2. *Майборода Ю.В.* Дослідження витрат енергії на сколочування вершків у масло з метою інтенсифікації процесу та розрахунку обладнання: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. техн. наук/Ю.В. Майборода. — К., 2003. — 20 с.

3. *Тищенко Л.М.* Исследование состава и свойств молочного жира и усовершенствование технологии сливочного масла: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. техн. наук. — 15.05.09/ТИММ/ Л.М. Тищенко. — К., 2009. — 20 с.